REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA IZOBRAŽEVANJE, ZNANOST, KULTURO IN ŠPORT

UNISVET
uvajanje novih izobraževalnih programov na področju storitev

Naložba v vašo prihodnost
OPERACIJO DELNO FINANCIRA EVROPSKA UNIJA
Evropski socialni sklad

Helena Fortič

MEDNARODNI EKONOMSKI ODNOSI IN TRAJNOSTNI RAZVOJ

Program: **EKONOMSKI TEHNIK**
Modul: Sodobno gospodarstvo
Vsebinski sklop: RAZVOJ IN DELOVANJE GOSPODARSTVA

Znojilnica na Kitajskem

Ljubljana, september 2012

Srednje strokovno izobraževanje

Program: **Ekonomski tehnik**
Modul: **Sodobno gospodarstvo**
Vsebinski sklop: **Razvoj in delovanje gospodarstva**

Naslov učnega gradiva:
Mednarodni ekonomski odnosi in trajnostni razvoj

Ključne besede: **mednarodni ekonomski odnosi, primerjalne prednosti, globalizacija, tuje neposredne naložbe, transnacionalna korporacija, pogoji menjave, dohodkovna neenakost, prerazdelitev, gospodarska rast, trajnostni razvoj**

Seznam kompetenc, ki jih zajema učno gradivo:
RDG2 **Primerjanje ekonomskih sistemov in utemeljitev vloge države v sodobnem gosp.**
RDG3 **Ravnanje skladno s trajnostnim razvojem in uspešno delovanje v mednar. okolju.**

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

339.9(075.3)(0.034.2)
502.131.1(075.3)(0.034.2)

FORTIČ, Helena
Mednarodni ekonomski odnosi in trajnostni razvoj [Elektronski vir] / Helena Fortič. - El. knjiga. - Ljubljana : GZS, Center za poslovno usposabljanje, 2012. - (Srednje strokovno izobraževanje. Program Ekonomski tehnik. Modul Sodobno gospodarstvo. Vsebinski sklop Razvoj in delovanje gospodarstva)

Način dostopa (URL): http://www.unisvet.si/index/index/activityId/78. - Projekt unisVET

ISBN 978-961-6413-97-8 (pdf)

Avtorica: **Helena Fortič**
Recenzentka: **Irena Peruš**
Lektorica: **Erna Klanjšek Tomšič**

Založnik: **GZS Ljubljana, Center za poslovno usposabljanje**
Projekt unisVET
URL: http://www.unisvet.si/index/index/activityId/78

Kraj in datum: **Ljubljana, september 2012**

To delo je ponujeno pod licenco Creative Commons:
Priznanje avtorstva-Nekomercialno-Deljenje pod enakimi pogoji.

Učno gradivo je nastalo v okviru projekta unisVET Uvajanje novih izobraževalnih programov v srednjem poklicnem in strokovnem izobraževanju s področja storitev za obdobje 2008-2012, ki ga sofinancirata Evropska unija preko Evropskega socialnega sklada in Ministrstvo Republike Slovenije za šolstvo in šport. Operacija se izvaja v okviru operativnega programa razvoja človeških virov za obdobje 2007-2013, razvojne prioritete: Razvoj človeških virov in vseživljenjskega učenja, prednostna usmeritev Izboljšanje kakovosti in učinkovitosti sistemov izobraževanja in usposabljanja.

Vsebina gradiva v nobenem primeru ne odraža mnenja Evropske unije. Odgovornost za vsebino nosi avtor.

KAZALO VSEBINE

UČBENIKU NA POT 4

1 MEDNARODNI EKONOMSKI ODNOSI 5

1-1 ..... PRIMERJALNE PREDNOSTI 6

1-1-1 Odprtost gospodarstva 7

1-1-2 Zgodovinski razvoj mednarodnih ekonomskih odnosov 7

1-2 ..... GLOBALIZACIJA 8

1-2-1 Svetovni trg 8

1-2-2 Mednarodne bančne in finančne ustanove 10

1-2-3 Mednarodne trgovinske organizacije 10

1-2-4 Regionalne gospodarske povezave držav 10

1-2-5 Zunanjetrgovinski instrumenti 11

1-3 ..... NEENAKA MENJAVA 12

1-3-1 Globalna neenakost 12

1-3-2 Začarani krog revščine 13

2 TRANSNACIONALNE KORPORACIJE 16

2-1 ..... POSLOVANJE TRANSNACIONALNIH KORPORACIJ 17

2-1-1 Zakaj transnacionalna korporacija investira v tujino? 18

2-1-2 Učinki transnacionalnih korporacij 21

2-2 ..... TUJE NEPOSREDNE NALOŽBE IN SLOVENIJA 24

2-2-1 Tuji prevzemi slovenskih podjetij 24

2-2-2 Naložbe slovenskih podjetij v tujini 25

3 RAZDELITEV IN TRAJNOSTNI RAZVOJ 28

3-1 ..... RAZDELITEV 29

3-1-1 Razlike v sodobnem svetu 29

3-2 ..... RAST IN RAZVOJ GOSPODARSTVA 33

3-2-1 Gospodarski razvoj 33

3-2-2 Trajnostni razvoj 34

3-2-3 Vloga države pri trajnostnem razvoju 35

LITERATURA IN VIRI 37

U□BENIKU NA POT

Gospodarstva, gospodarjenje in gospodarske dejavnosti se nenehno spreminjajo; obenem pa temeljne ekonomske zakonitosti ostajajo enake, □eprav so v praksi v□asih nekatere bolj poudarjene, drugi□ druge. Ta u□benik združuje obe plati, saj ne moreš soditi tistega, □esar ne poznaš. Dijaki morajo usvojiti temelje, da bodo lahko razumeli svet, v katerem živijo, ga primerjali z drugimi svetovi in znali iskati boljše svetove.

Gospodarstvo je zelo pomembno podro□je življenja ljudi, saj organizira proizvodnjo, razdelitev, menjavo ter potrošnjo dobrin in storitev, s katerimi zadovoljujemo potrebe. Vendar lahko gospodarstvo deluje le, □e ustrezno delujejo tudi drugi družbeni sistemi: izobraževanje, zdravstvo, kultura, znanost, sodstvo, upravljanje države (politika), notranja in zunanja varnost itd. Vsi ti družbeni sistemi skupaj dolo□ajo, v koliki meri in kako bodo potrebe zadovoljene, s tem pa opredeljujejo kakovost življenja, blaginjo posameznikov in celotne družbe. To pa je tudi temeljni cilj gospodarske dejavnosti.

U□benik lahko uporabljamo pri pouku ali pri samostojnem u□enju, neposredno v e-obliki ali »na papirju«. Napovednik v za□etku vsakega poglavja prikazuje strukturo vsebine. U□benik obsega razli□ne sklope informacij:

⌘	zanimivost iz vsakdanjega □ivljenja
,	dejavnost in vprašanja
	novi strokovni izrazi
	povzetek

Helena Forti□, avtorica

1 MEDNARODNI EKONOMSKI ODNOSI

1-1 PRIMERJALNE PREDNOSTI

1-1-1 ODPRTOST GOSPODARSTVA
1-1-2 ZGODOVINSKI RAZVOJ MEDNARODNIH EKONOMSKIH ODNOSOV

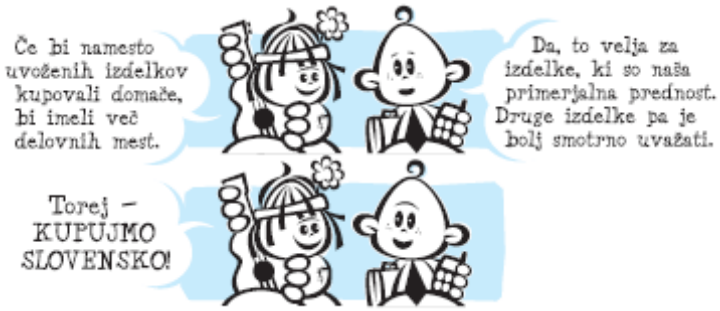

Marijan Močivnik. Sodobno gospodarstvo Slovenije. Ljubljana: DZS, 2004.

1-2 GLOBALIZACIJA

1-2-1 SVETOVNI TRG
1-2-2 MEDNARODNE BAN□NE IN FINAN□NE USTANOVE
1-2-3 MEDNARODNE TRGOVINSKE ORGANIZACIJE
1-2-4 REGIONALNE GOSPODARSKE POVEZAVE DRŽAV
1-2-5 SVOBODNA MEDNARODNA MENJAVA ALI ZAŠ□ITA DOMA□IH PROIZVAJALCEV

Marijan Močivnik. Sodobno gospodarstvo Slovenije. Ljubljana: DZS, 2004.

1-3 NEENAKA MENJAVA

1-3-1 GLOBALNA NEENAKOST
1-3-2 ZA□ARANI KROG REVŠ□INE

1-1 PRIMERJALNE PREDNOSTI

✎ Poglej, od kod so tvoja oblačila, čevlji, hrana, kolo, kozmetika, televizija, stanovanjska oprema, računalnik, mobilni telefon … Katerih izdelkov imaš več – domačih ali uvoženih? Zakaj smo uvozili vse te izdelke? Jih ne bi mogli proizvesti v Sloveniji? Zakaj druge države kupujejo naše izdelke? Ali so tako izjemni?

Nekatere države so pri nekaterih izdelkih ali storitvah izjemno uspešne: po vsem svetu slovijo italijanski čevlji, francoski siri, finski telefoni, švicarske ure, počitnice na grških otokih … Logično je, da se specializirajo za proizvodnjo teh dobrin in jih izvažajo.

Večina držav pa nima tako izrazitih prednosti. Kljub temu vsaka proizvaja nekatere proizvode uspešneje kot druge *proizvode.* Gospodarno ravna, če proizvodne dejavnike uporabi za tiste izdelke, pri katerih je učinek največji. To pomeni, da se *specializira* za izdelke, pri katerih je učinkovitejša. Uvaža pa dobrine, za katere nima ustreznega znanja, naravnih danosti ali tehnologije, in je zato podpovprečno produktivna. Z mednarodno trgovino pridobijo vse države več dobrin, kot bi jih zmogle proizvesti same.

⌘ Proizvodni stroški so izraženi v urah dela za izdelavo enega izdelka. V našem primeru so izmišljeni; drži pa, da smo manj produktivni od Finske. Zato imamo pri proizvodnji obeh dobrin večje stroške: pri mobilnih telefonih kar za polovico, pri zdravilih pa le za petino.

Primerjalne prednosti države so tiste dobrine in storitve, ki jih proizvaja učinkoviteje kot druge *dobrine*. (To *ne* pomeni, da je učinkovitejša kot druge *države!)* Tako najbolje uporabi svoje proizvodne dejavnike, saj izvoz poveča trg, omogoči optimalno količino proizvodnje, prihranke obsega in torej več delovnih mest. Ponudba je raznovrstnejša. Globalna konkurenca spodbuja produktivnost domačih podjetij in znižuje cene. V stiku s svetom se tehnološki napredek hitro prenaša v domače gospodarstvo. Uvažamo pa dobrine, ki jih proizvajamo manj učinkovito kot druge *dobrine*.

1-1-1 Odprtost gospodarstva

Na sodelovanje gospodarstva s tujino vplivajo:

- **Velikost gospodarstva**
  Majhne države ve□inoma nimajo vseh proizvodnih dejavnikov, zato morajo uvažati. Notranji trg ne omogo□a optimalne koli□ine proizvodnje in prihrankov obsega, zato morajo del proizvodnje izvoziti. Specializacija držav je še posebej pomembna za majhne države, ki so zato bolj odvisne od dogajanj na svetovnem trgu. Nenadni skoki uvoznih cen lahko povzro□ijo hude šoke v doma□em gospodarstvu: inflacijo, recesijo in nezaposlenost.

- **Razvitost gospodarstva**
  Razvita gospodarstva imajo ve□jo kupno mo□, zato ve□ kupujejo na svetovnem trgu. Doma□i proizvajalci so zelo konkuren□ni, zato ve□inoma ne omejujejo uvoza. Izvažajo veliko izdelkov, storitev, kapitala in tehnologije. S svojo gospodarsko in politi□no mo□jo lahko izsilijo ugodne pogoje menjave.

- **Družbenoekonomski sistem**
  Liberalni kapitalisti□ni sistem na□eloma spodbuja prosto mednarodno menjavo. Kljub temu razvite države omejujejo nekatere tokove in tako š□itijo doma□e proizvajalce (kmetijski pridelki, delovna sila).

✎ Kaj od tega velja za Slovenijo?

🖱 http://data.worldbank.org/topic
Koliko so države vpete v globalno gospodarstvo?

1-1-2 Zgodovinski razvoj mednarodnih ekonomskih odnosov

⌘ Svilena cesta, ki je nekdaj povezovala srednjeveško Evropo in Azijo, je bila za□etek globalizacije. Razvite dr□ave so uva□ale majhno koli□ino razkošnih izdelkov za elitne kupce. Po 16. stoletju, ko so odkrili nova transportna sredstva in transportne poti, je napo□il □as osvajanja kolonij.

16. st.	**Kolonializem**	Ko se je razvila industrija, so kapitalisti□ne države potrebovale poceni naravne vire, surovine, delovno silo in nova tržiš□a. Zato so vojaško zasedle nerazvite države in jih napravile za svoje **kolonije**. Ves dobi□ek je odtekal v državo **matico**.
po 1945	**Dekolonizacija**	Kolonije so se **politi□no osamosvojile**.
	Neokolonializem	Gospodarstva nekdanjih kolonij so bila nerazvita. Primanjkovalo jim je izobražene delovne sile, kapitala in tehnologije, saj so vse vodili in upravljali kolonizatorji. Zato so se gospodarsko oprle na svoje nekdanje kolonialne gospodarje. To imenujemo **neokolonializem**.

1-2 GLOBALIZACIJA

⌘ Kamorkoli potuješ, lahko sre□aš enako glasbo, obla□ila in sladolede istih blagovnih znamk, trgovine globalnih korporacij so podobno opremljene. Mc Donald'sov hamburger lahko dobiš v številnih dr□avah; □e bi pozabil, kje si, tega ne bi mogel prepoznati po okolici. Epidemija □rnih koz je potrebovala tri tiso□letja, da se je razširila po vsem svetu, aids tri desetletja, ra□unalniški virus *love bug* pa tri dni.

Sodobna gospodarstva so odprta: s tujino imajo številne gospodarske povezave – **mednarodne ekonomske odnose**. Carinske in druge omejitve med državami se zmanjšujejo, trgi so mednarodni, konkurenca je globalna. Izdelki, storitve in proizvodni dejavniki se prelivajo med državami, podjetja poslujejo mednarodno **(internacionalno)** in po vsem svetu – **globalno**. Posamezniki, podjetja in države so povezani med seboj in odvisni drug od drugega.

V 19. stoletju je trgovsko potovanje na Japonsko trajalo vsaj pol leta. Danes lahko podjetje pošlje e-povpraševanje na drug konec sveta in takoj prejme odgovor. Na spletu so na voljo vse informacije. Številni so zaposleni kar na daljavo. Sodobna informacijsko-komunikacijska tehnologija je zbližala svet. Lastništvo podjetij je prepleteno po vsem svetu. Gospodarske meje med državami izginjajo. To je **globalizacija**: svetovni razmah mednarodne menjave blaga, storitev, kapitala, financ, tehnologije, delovne sile in drugih proizvodnih dejavnikov.

Globalizacija povezuje svet v dobrem in slabem. □e na naših zunanjih trgih upade gospodarska dejavnost, se bo prej ali slej zmanjšal naš izvoz, s tem pa tudi naša proizvodnja, zaposlenost in kupna mo□. Posamezna gospodarstva so vse bolj odvisna od mednarodnih razmer. Svet je postal usodno soodvisen.

1-2-1 Svetovni trg

Mednarodni ekonomski odnosi zajemajo mednarodne tokove proizvodov in proizvodnih dejavnikov: blaga, storitev, kapitala, tehnologije, znanja, delovne sile, denarja, vrednostnih papirjev, finan□nih proizvodov itd. Potekajo **v obliki**:

- mednarodne trgovine,
- transnacionalnih korporacij,
- mednarodnih ban□nih in finan□nih ustanov in
- regionalnih gospodarskih povezav.

MEDNARODNA TRGOVINA: BLAGO IN STORITVE

Izvoz pomeni tuje povpraševanje po doma□ih izdelkih, zato spodbuja proizvodnjo. Mednarodna menjava zajema potrošne in kapitalne dobrine, proizvode in storitve. Prevladuje blago; pomembnejše storitve pa so transport, turizem, ban□ništvo, zavarovalništvo, poslovne storitve in informacije. Zelo pomembni so **pogoji menjave**: razmerje med rastjo izvoznih in uvoznih cen. Ugodno je, □e se izvozne cene pove□ujejo hitreje od uvoznih.

V RAZVITIH GOSPODARSTVIH JE TEŽKO NAJTI DONOSNO NALOŽBO

✎ Mednarodno podjetje Novartis, ki ima sedež v Švici, je kupilo 98 odstotkov delnic Leka. Lek je obdržal svoje ime, blagovne znamke in proizvodne programe. Uprava in sedež sta ostala v Sloveniji. Čigav je sedaj Lek? Slovenski? Švicarski? Mednarodni?

V razvitih državah podjetja vse teže prodajo blago in dosežejo zadovoljiv dobiček. V nekaterih panogah močna konkurenca zmanjšuje profitno mero. Druge panoge obvladujejo oligopoli, ki omejujejo konkurenco. Pravimo, da je kapital v razvitih gospodarstvih *relativno odvečen.* Ker je v kapitalizmu dobiček temeljni motiv poslovanja, skušajo podjetja v tujini bolj donosno naložiti kapital. Namesto da bi izvažala blago in storitve, izvažajo kapital, ki tako postaja mednaroden – *internacionalen oz. globalen.* Razvite države ga večinoma izvažajo, nerazvite pa uvažajo. To poteka v naslednjih oblikah:

- **Zadolževanje v tujini**
  Podjetja, posamezniki in država v tujini prejmejo kredit ali kupijo obveznice. Tako se zadolžijo pri tujih bankah, poslovnih partnerjih, mednarodnih finančnih ustanovah ali državah.

- **Tuje portfeljske naložbe**
  Tujci kupijo delnice domačih podjetij. Njihov lastniški delež je majhen (do 10 %); zato prejemajo delež dobička, ne vplivajo pa na poslovanje podjetja. Te naložbe so večinoma kratkoročne; kapital se seli tja, kjer je največja profitna mera.

- **Tuje neposredne naložbe**
  Tujci kupijo znaten delež delnic domačega podjetja (nad 10 %) ali se z njim združijo. Tako pridobijo kontrolni paket in kot pomemben lastnik upravljajo podjetje. Lahko tudi ustanovijo novo podjetje, sami ali skupaj z domačim partnerjem *(joint venture).* Neposredne tuje naložbe so večinoma dolgoročne.

IZVOZ IN UVOZ TEHNOLOGIJE

⌘ Knorr, Thommy, Chupa Chups, Lepo je biti milijonar, Najšibkejši člen, Popstars …

Države trgujejo s proizvodno opremo, patenti, licencami, znanjem in spremljajočimi storitvami: konstrukcijo, montažo, svetovanjem in izobraževanjem. Tehnologija se prenaša predvsem med razvitimi državami, manj pa od razvitih k nerazvitim.

SELITVE DELOVNE SILE

Razvite države omejujejo priseljevanje nekvalificirane delovne sile, saj je potrebujejo čedalje manj. Med domačini in priseljenci pogosto nastajajo konflikti zaradi različne kulture, vere in načina življenja. Zato je bolj enostavno preseliti proizvodnjo (oz. kapital) v nerazvite države.

Nasprotno pa razvite države spodbujajo priseljevanje izobražencev, saj tako pridobivajo dragocene človeške vire. Nerazvite države s tem izgubljajo redke strokovnjake in se še počasneje razvijajo. To imenujemo **beg možganov**.

⌘ V zadnjih letih se vse več dobrih kadrov med 27. in 35. letom odloča za zaposlitev v tujini.

1-2-2 Mednarodne ban□ne in finan□ne ustanove

⌘ Mednarodni denarni sklad (IMF), Svetovna banka (WB), G20, Evropska centralna banka (ECB), Evropska banka za obnovo in razvoj (EBRD), mednarodne finan□ne borze, mednarodne banke in druge finan□ne ustanove …

Zagotavljajo mednarodni pla□ilni promet, skrbijo za trdnejša razmerja med valutami ter zagotavljajo posojila in pomo□ državam v razvoju. Tako lajšajo pretok denarja in finan□nega kapitala po svetu. Finan□ni kapital je v sodobnem svetu najpomembnejša oblika kapitala.

⌘ Leta 2004 se je Slovenija pridru□ila osemindvajsetim najrazvitejšim dr□avam v Svetovni banki kot posojilodajalka. Odtlej lahko soodlo□a pri vprašanjih s podro□ja mednarodne finan□ne ureditve.

http://www.imf.org
Katera od navedenih mednarodnih ustanov je to?

1-2-3 Mednarodne trgovinske organizacije

⌘ Svetovna trgovinska organizacija (WTO), Organizacija za ekonomsko sodelovanje in razvoj (OECD) …

Zavzemajo se za □im manj carinskih in drugih omejitev v mednarodni menjavi ter usklajujejo mednarodne gospodarske odnose. Tako spodbujajo mednarodno trgovino.

http://www.wto.org/
Kaj sporoča Svetovna trgovinska organizacija?

1-2-4 Regionalne gospodarske povezave držav

⌘ Evropska unija (EU), Evropsko zdru□enje za pravi□no trgovino (EFTA), Severnoameriško obmo□je proste trgovine (NAFTA), Latinskoameriško obmo□je proste trgovine (LAFTA), Povezava dr□av jugovzhodne Azije (ASEAN) …

Države s sporazumi o prosti trgovini in drugih tokovih spodbujajo in poenostavljajo medsebojno menjavo v regiji. Tako postanejo bolj konkuren□ne do tretjih držav. Povezave med njimi so razli□ne: od odprave carin do enotnega denarja.

1-2-5 Zunanjetrgovinski instrumenti

✎ Specializacija gospodarstev za dejavnosti, v katerih imajo primerjalne prednosti, naj bi vsem omogočila večjo blaginjo in gospodarski razvoj. Gana, na primer, izvaža kakav v Anglijo, od tam pa uvaža čokolado. Zakaj je še vedno država v razvoju? Zakaj so razviti čedalje bogatejši in nerazviti čedalje revnejši?

Bogate industrijske države so blaginjo dosegle z omejevanjem tuje konkurence. Domače proizvajalce so ščitile s carinami in drugimi ukrepi. Obenem so z izvoznimi subvencijami spodbujale izvoz domače industrije, saj bi sicer razvita tuja konkurenca uničila zametke domače industrije. Še danes, v dobi globalizacije, zavirajo tiste mednarodne tokove, ki jim ne ustrezajo: priselitve nekvalificirane delovne sile, uvoz cenejših kmetijskih pridelkov iz držav tretjega sveta ter izvoz napredne tehnologije v nerazvite države. V svetu ni države, ki ne usmerja svoje zunanje trgovine.

Kljub temu razvite države zahtevajo od nerazvitih, da popolnoma sprostijo mednarodno menjavo. Svetovna trgovinska organizacija in Mednarodni denarni sklad prepovedujeta državam v razvoju, da bi ščitile domače proizvajalce, kar onemogoča razvoj njihove industrije. Zagovarjajo popolno sprostitev mednarodnih tokov, tj. **prosto (liberalno)** mednarodno trgovino.

⌘ Trgi ZDA in Evropske unije so zaprti za kmetijske izdelke držav v razvoju. Količina uvoza je zelo omejena, domači pridelovalci pa dobivajo velike subvencije. Zato moramo prebivalci razvitih držav kupovati hrano po višji ceni.

Dolgoročno pa ni mogoče zaslužiti z izvozom surovin in kmetijskih pridelkov, temveč le z industrijskimi proizvodi. Če bi nerazviti brez zaščitnih carin izpostavili svojo šibko industrijo konkurenci iz razvitejših držav, bi bil to gospodarski samomor. Zaradi neenake menjave svobodna mednarodna trgovina bolj koristi bogatim. Zato se, kot kažejo izkušnje, najhitreje razvijajo odprte države, ki pa ustrezno ščitijo domačo industrijo.

⌘ Bogate države prepričujejo svet, da obstaja nekakšen gospodarski sistem *Big Mac*, ki tekne vsaki državi, prekaša vse druge, je videti povsod po svetu enako in nasiti vse ljudi. Vendar nobena skrajnost ni dobra. Motijo se tako privrženci globalizacije kot tudi njeni nasprotniki. Bistvena razlika je, ali država z visoko carino brani ogromne dobičke brazilskih čivinorejcev in francoskih velikih kmetov ali pa borne prihodke majhnih industrijskih obratov v Afriki.

🖱 http://www.ljudmila.org/globala/arhiv/sto/index.shtml?zmag_wto_qa.htm
Kaj menijo alterglobalisti o Svetovni trgovinski organizaciji?

1-3 NEENAKA MENJAVA

Razvite države pretežno izvažajo kon□ne industrijske izdelke po razmeroma visokih cenah. So produktivnejše in konkuren□nejše, imajo boljšo proizvodno opremo, tehnologijo in bolj izobraženo delovno silo. Neredko imajo v panogi oligopol ali celo monopol. Ker so ekonomsko in politi□no mo□ne, lahko dolo□ajo pogoje trgovanja in cene. Zato ustvarjajo velike izvozne prihodke ter prejemajo monopolne in tehnološke ekstradobi□ke.

Nasprotno pa nerazvite države izvažajo pretežno kmetijske pridelke in surovine, ki dosegajo na svetovnih trgih razmeroma nizke cene. Produktivnost dela je nizka, letina odvisna od vremenskih razmer. Njihovi izvozni prihodki so majhni tudi zaradi enostranske proizvodne specializacije.

Pogoji menjave so razmerje med rastjo izvoznih in uvoznih cen. Razvite države imajo boljše pogoje menjave od nerazvitih. Pogoji trgovanja na svetovnem trgu torej niso enaki. Razli□na produktivnost dela povzro□a, da nerazviti delajo ob□utno ve□ □asa za enak u□inek. Razkorak med izvoznimi cenami razvitih in nerazvitih držav je vse ve□ji; imenujemo ga **škarje cen**.

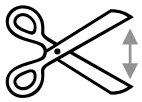

Cene končnih industrijskih izdelkov so višje in se povečujejo.

Cene kmetijskih pridelkov in surovin so nižje in se znižujejo.

Slovenija uvaža ve□ kmetijskih pridelkov, surovin in reprodukcijskega materiala, kot jih izvaža. Po drugi strani izvaža ve□ kon□nih izdelkov, kot jih uvaža. Torej ima naša mednarodna trgovina zna□ilnosti razvitih držav. Vendar je naša produktivnost dela manjša od povpre□ja Evropske unije, saj izvažamo premalo tehnološko zahtevnim in tržno zanimivih izdelkov z visoko dodano vrednostjo. Zato naši izvozniki težko konkurirajo.

1-3-1 Globalna neenakost

Neenaka menjava in škarje cen nista edini pomanjkljivosti mednarodnih ekonomskih odnosov. Transnacionalna podjetja selijo v najmanj razvite države umazano industrijo in delovno intenzivno enostavno proizvodnjo, ne pa novih tehnologij in znanja. Dobi□ka ne reinvestirajo v teh državah, kar ne spodbuja razvoja. Profitni motiv, na katerem temelji kapitalisti□no tržno gospodarstvo, razlike še pove□uje. Svetovno gospodarstvo je postalo tesno povezano in soodvisno, zato pa tudi zelo ranljivo. Lokalna kriza se lahko hitro razširi po vsem svetu.

RAZVITI:
izvoz industrijskih izdelkov
izvoz kapitala in tehnologije
uvoz kmetijskih pridelkov in surovin
omejitve pri izvozu tehnologije
omejitve pri priseljevanju delovne sile

NERAZVITI:
izvoz kmetijskih pridelkov in surovin
uvoz industrijskih izdelkov, kapitala in tehnologije
zadolževanje
beg možganov

Svet je danes razdeljen na razviti sever in nerazviti jug. Kapitalisti□ni zakoni prostega trga vodijo do nekaterih nenormalnih pojavov. Sadje iz Južne Amerike in Afrike je na naši tržnici cenejše od slovenskega. Presežki hrane se na zahodu uni□ujejo ali pa države pla□ujejo subvencije kmetom, zato da ni□ ne proizvajajo; so□asno pa zaradi lakote umira na tiso□e ljudi.

http://www.romacivica.net/anpiroma/G8/G8foto.htm
http://members.tripod.com/rafaelbernard/id19.htm
Oglej si Genovo ob vrhu G8.

1-3-2 Za□arani krog revš□ine

Kako lahko dr□ave v razvoju kupujejo industrijske izdelke, □e so njihovi izvozni dohodki tako nizki?

Bruto domači proizvod na prebivalca (USD)

	1960	2000
20 najrevnejših držav	212	267
20 najbogatejših držav	11.417	32.339

Svetovna banka.

Mednarodna menjava je neenaka, dobi□ki od tujih neposrednih naložb ne ostajajo v tretjem svetu; zapuš□ajo ga tudi strokovnjaki. Izvozni prihodki so majhni zaradi škarij cen, majhne proizvodnje in nizke produktivnosti. Uvoz kapitalskih dobrin, ki jih potrebujejo za razvoj doma□e industrije, lahko financirajo samo z zadolževanjem. Z ustvarjenim dohodkom komaj odpla□ujejo obresti in se tako vrtijo v **začaranem krogu revščine** in nerazvitosti. Zadolženost tretjega sveta se pove□uje in duši razvoj.

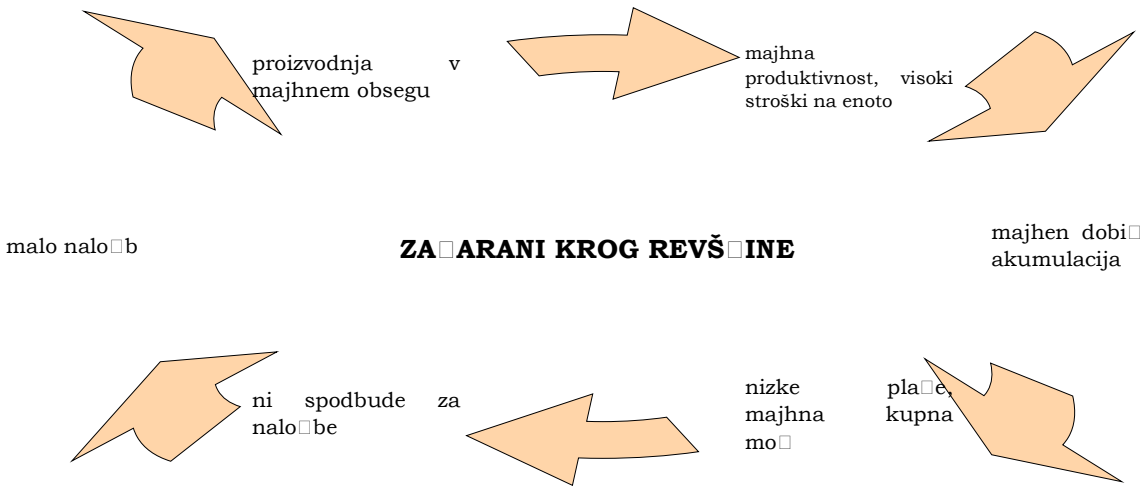

Mednarodni ekonomski odnosi sicer pove□ujejo bruto doma□i proizvod, a globalizacija koristi predvsem razvitim državam. Tehnološko visoko razvite in najbogatejše države gospodarsko in politi□no obvladujejo svet. V lovu na dobi□ek uveljavljajo svoja merila poslovanja in razdelitve dohodkov ter dolo□ajo pogoje manj razvitim. Tržni kapitalisti□ni sistem in profitni motiv razlike še pove□ujeta, kar sproža medkulturne, socialne in politi□ne napetosti, lakoto, vojne, revš□ino, gospodarske krize, terorizem …

Razlike med posameznimi deli sveta se pove□ujejo: na eni strani nekaj najbogatejših držav, na drugi strani množica nerazvitih držav. V podružnicah transnacionalnih korporacij v revnih državah poteka strahovito izkoriš□anje delavcev, tudi otrok. Tja selijo umazane industrije in iztiskajo dobi□ek. Revš□ina se v Latinski Ameriki, podsaharski Afriki, v srednji in Vzhodni Evropi ter nekdanji Sovjetski zvezi celo pove□uje.

🖱 http://www.wfto.com/
http://www.umanotera.si/
http://www.humanitas.si/
Kako lahko TI pripomoreš, da bo manj izkoriš□anja?

FAIRTRADE

… odprto gospodarstvo, globalen, specializacija, mednarodna delitev dela, primerjalne prednosti, globalizacija, pogoji menjave, tuje portfeljske investicije, tuje neposredne investicije, začetne investicije (greenfield), beg možganov, regionalne gospodarske povezave, Mednarodni denarni sklad, Svetovna banka, G20, Evropska centralna banka, alterglobalisti, kolonializem, dekolonizacija, neokolonializem, neenaka menjava, škarje cen, protekcionizem, liberalizem, tretji svet, začarani krog revščine in nerazvitosti …

Sodobna gospodarstva so odprta in tvorijo globalno gospodarstvo. Primerjalne prednosti temeljijo na raznovrstnih proizvodnih možnostih in različnih stroških. Večja produktivnost zagotavlja večjo izvozno konkurenčnost. Zato države izkoriščajo svoje primerjalne prednosti: izvažajo izdelke, pri katerih so nadpovprečno produktivne, druge izdelke pa uvažajo. Odprta gospodarstva, predvsem bolj razvita, ekonomsko napredujejo hitreje.

Mednarodni ekonomski odnosi potekajo kot svetovni trg blaga in storitev, kapitala, tehnologije in znanja ter delovne sile. Mednarodne trgovinske organizacije, bančne in finančne ustanove ter regionalne gospodarske povezave držav spodbujajo globalizacijo.

Kljub poudarjanju koristi globalizacije, ta ni pripomogla k razvoju revnih držav, obenem pa je osiromašila večino ljudi v razvitih državah. Zaradi liberalizacije svetovne trgovine povsod znižujejo standarde delavskih pravic, cene in plače, daljša delovni čas ter slabšajo delovni in življenjski pogoji. Socialne države ne morejo konkurirati najbolj brezobzirnim sistemom na svetu. Svetovno gospodarstvo je tesno povezano, soodvisno in zato ranljivo. Globalizacija se razvitim vrača kot bumerang.

1. Kaj obsegajo mednarodni ekonomski odnosi Slovenije? Zakaj so za Slovenijo pomembnejši kot za ZDA?
2. Predstavi nekaj primerov globalizacije.
3. Zakaj se države specializirajo za svoje primerjalne prednosti?
4. Navedi nekaj primerov, kako Slovenija izvaža in uvaža kapital.
5. Ali je beg možganov tudi slovenski problem?
6. Katere regionalne gospodarske povezave so pomembne za Slovenijo?
7. Naštej nekaj mednarodnih finančnih ustanov.
8. Ob primeru pojasni, kaj je neokolonializem.
9. Kako poteka mednarodna menjava? Ali škarje cen Sloveniji koristijo?
10. Zakaj svobodna mednarodna menjava in globalizacija bolj koristita razvitim državam? Ali je mednarodna menjava za Slovenijo koristna?
11. Zakaj je v sodobnem svetu tolikšna neenakost?
12. Kolikšna zaščita domačih proizvajalcev je koristna za gospodarski razvoj?
13. Opiši začarani krog nerazvitosti.

2 TRANSNACIONALNE KORPORACIJE

2-1 POSLOVANJE TRANSNACIONALNE KORPORACIJE

2-1-1 ZAKAJ TRANSNACIONALNA KORPORACIJA INVESTIRA V TUJINI?
2-1-2 UČINKI TRANSNACIONALNIH KORPORACIJ

Marijan Močivnik. Temelji ekonomije. Ljubljana: DZS, 2002.

2-2 TUJE NEPOSREDNE NALOŽBE IN SLOVENIJA

2-2-1 TUJI PREVZEMI SLOVENSKIH PODJETIJ
2-2-2 NALOŽBE SLOVENSKIH PODJETIJ V TUJINI

Marijan Močivnik. Sodobno gospodarstvo Slovenije. Ljubljana: DZS, 2004.

2-1 POSLOVANJE TRANSNACIONALNIH KORPORACIJ

TNK

Podjetja vse pogosteje selijo svojo dejavnost v druge države. **Tuje neposredne naložbe** pomenijo tuje lastništvo nad proizvodnim kapitalom in naravnimi viri; tuji lastnik obvladuje kontrolni paket delnic (ve kot 10 %) podjetja.

Tuja neposredna vlaganja znašajo eno petino svetovnega bruto doma ega proizvoda. Najve lastninskih povezav avtomobilskih velikanov, telekomunikacijskih podjetij, farmacevtskih družb in bank je bilo v devetdesetih letih 20. stoletja. Zato so korporacije, ki predstavljajo najve ji delež naložb v tujini, mednarodna, nadnacionalna, globalna, transnacionalna podjetja.

⌘ Bayer Pharma, Goodyear, Henkel, Novartis, Mc Donald's, Renault, Interspar, Leclerc, Bauhaus, Simobil, Danfoss ...

Transnacionalna korporacija je veliko podjetje, ki ima neposredno naložbo kapitala vsaj v eni tuji državi. Obi ajno ima podružnice v ve državah in posluje po vsem svetu. Delni arji so iz razli nih držav, kapital je mednaroden. Transnacionalno korporacija vodi in upravlja centralni menedžment, ki deluje na sedežu korporacije. Podružnice so povsem podrejene centrali. Temeljni motiv poslovanja je im ve ji dobi ek celotne korporacije. Zato centrala korporacije usmerja akumulacijo vseh podružnic v najdonosnejše naložbe na svetu.

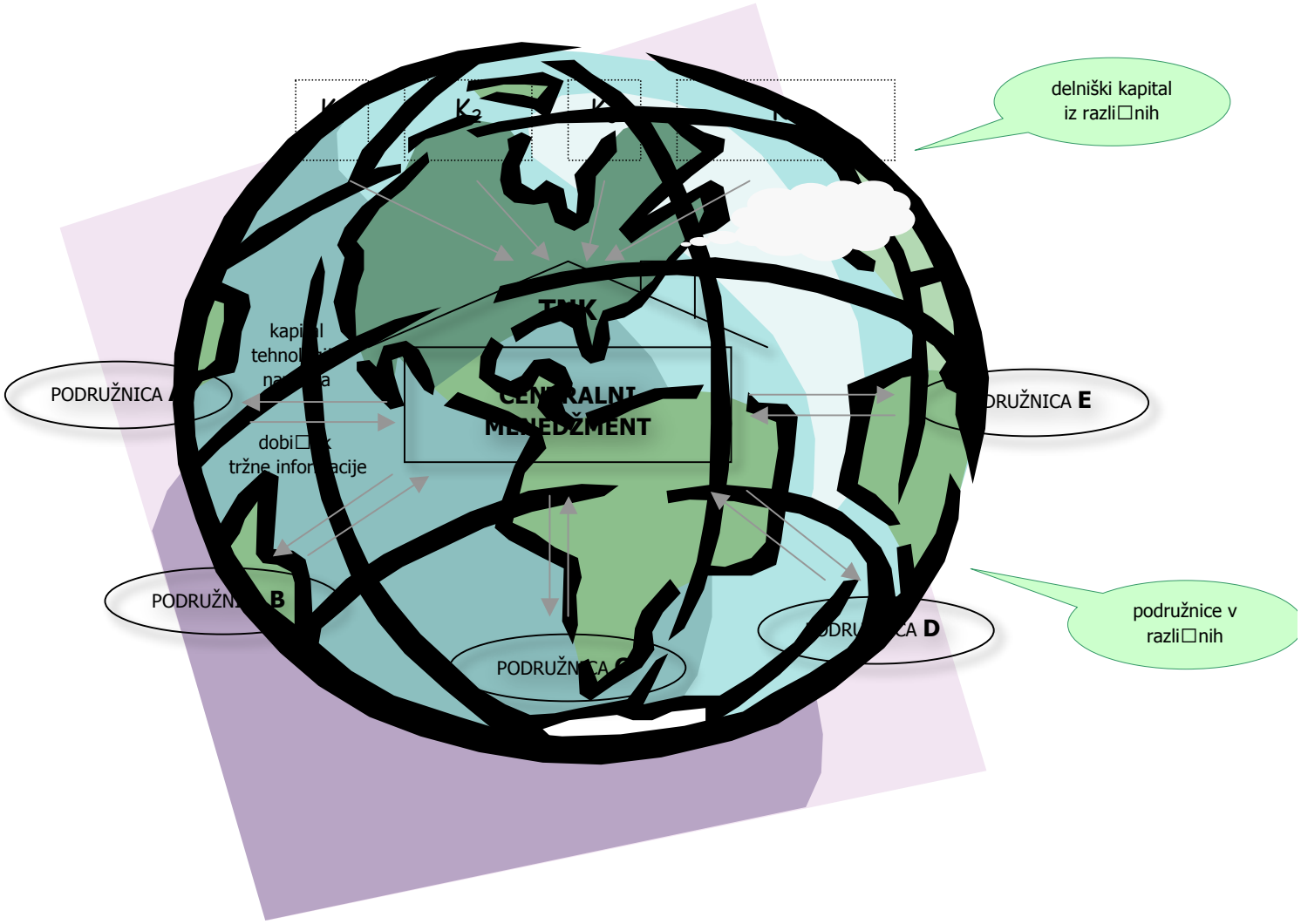

- Pred leti je Coca-Cola zaprla svojo edino polnilnico v Sloveniji in jo preselila v Sarajevo. Odpeljali so opremo ter vozni park in odpustili 150 delavcev. Slovenske podru□nice niso zaprli, ker bi poslovala slabo; temve□ zato, ker je bila podru□nica v Sarajevu še bolj dobi□konosna.

- 90 % TNK ima sede□ v razvitih dr□avah, najve□ v Franciji, Nem□iji, Veliki Britaniji, ZDA in na Japonskem. Te dr□ave so najve□je vlagateljice na tujem in hkrati najve□je gostiteljice tujih nalo□b. Dve tretjini podru□nic je v razvitih dr□avah, najve□ v ZDA. Prevladujejo prevzemi in zdru□itve z doma□imi podjetji, manj je za□etnih neposrednih nalo□b.

- Širni svet globalizacije in gospodarskega kanibalizma bo, se bojim, pripeljal do konca tr□nega gospodarstva. Znana je zgodba o zagotovilu domorodca, da je s kanibalizmom konec, saj je prejšnji ve□er pojedel zadnjega kanibala.
  Dr. Jože Mencinger, Delo, SP, 2001.

2-1-1 Zakaj transnacionalna korporacija investira v tujino?

✎ Zakaj je Novartis kupil Lek? Zakaj je francoski Société Générale kupil SKB? Zakaj ima Krka podru□nico v Rusiji in zakaj slovenska podjetja selijo proizvodnjo v Romunijo?

Naložbe v tujini prinašajo transnacionalni korporaciji številne prednosti, ve□ji dobi□ek in ve□jo akumulacijo.

TNK laže prodre na tuje trge in na njih ohranja tržni delež. Ker je bliže kupcem in konkurenci, pozna tamkajšnjo poslovno kulturo, laže razširja svoje blagovne znamke in je bolj prepoznavna. Podružnica tudi izvaža izdelke in storitve iz mati□ne države.

- Novartis si je z nakupom Leka pove□al prodajne mo□nosti na vzhodnih trgih.

- Najve□ja avstralska trgovska veriga Harvey Norman, ki ima prodajalne s pohištvom, gospodinjskimi aparati in drugo stanovanjsko opremo, AV–tehniko ter ra□unalniki, je za□ela osvajanje evropskih kupcev v Sloveniji.

- Na pragu 21. stoletja nastaja velikanski novi trg – Kitajska. Zato tja vlagajo vse TNK.

Podružnica oz. prevzeto podjetje proizvaja izdelke, ki dopolnjujejo proizvodni program mati□nega podjetja. Tako TNK razširi prodajni sortiment.

- Francoski proizvajalec klju□avnic Securidev je kupil 85 % kamniškega Titana tudi zato, ker Titan proizvaja to□no takšne klju□avnice, koti jih Securidev ne.

TNK se izogne se carini in drugim uvoznim oviram. Tako doseže nižje cene in ve□jo prodajo.

- Krkina podru□nica Krka–Rus ima status doma□ega proizvajalca. Proizvodno podru□nico ima tudi na Poljskem in v zahodni Evropi, kjer proda najve□ generi□nih zdravil.

- Odkar je Slovenija □lanica EU, je uvoz našega blaga v dr□ave nekdanje Jugoslavije ocarinjen. Zato imajo slovenska podjetja na teh trgih veliko neposrednih nalo□b.

TNK deluje kot celota: nabavo, prodajo, trženje, finance in razvoj dolo□a centrala. Tudi razvojno-raziskovalne dejavnosti so osredoto□ene na enem mestu. Kapital se lahko hitro preseljuje po vsem svetu. Zato TNK posluje zelo u□inkovito.

- Centrala TNK posreduje podru□nicam najsodobnejše tehnologije, vodi enotne promocijske akcije, razvija blagovne znamke …
- Oglasi za pralne praške, avtomobile ali mobilne telefone so enaki v Franciji, na Poljskem in pri nas.
- Vse Lekove podru□nice v tujini so zdaj podrejene centrali Novartisa.

Podružnice se specializirajo: opravljajo dejavnost, za katero so tam najugodnejše možnosti. Tako ima TNK prednosti množi□ne proizvodnje in prihranke obsega.

- Stikalo golfa je proizvedeno v Sloveniji, ro□na zavora na Kitajskem, smerokaz nekje v Romuniji …

Davki na dobi□ek in delovno silo so manjši.

- V Sloveniji je obdav□itev dobi□ka med ni□jimi v EU.

TNK pridobi novo znanje, napredno tehnologijo in visoko izobraženo delovno silo.

- Novartis je z Lekovim zdravilom amoksiklav prodrl na ameriški trg.
- V Silicijevi dolini so razvojno-raziskovalni oddelki vseh najve□jih ra□unalniških TNK.
- Številne televizijske oglase posnamejo v Indiji.

Delovna sila je cenejša.

- Stroški dela so v Romuniji in Bolgariji štirikrat manjši kot v Sloveniji. Vendar je ob□utno manjša tudi produktivnost dela.
- Mnenje, da je delovna sila v daljneazijskih dr□avah nekakovostna, je zastarel predsodek. Tekstilna podjetja iz najvišjega cenovnega razreda imajo v teh dr□avah svoje podru□nice. Tudi tehni□no zahtevni izdelki prihajajo iz teh dr□av.
- Cena za nadarjenega in dobro usposobljenega indijskega programerja je okrog dvajset tiso□ dolarjev na leto, to pa je vsaj štirikrat manj kakor pla□a stanovskega tovariša v ZDA.

Naravni viri, surovine, energija so bliže in cenejši.

- Tako TNK zmanjšujejo proizvodne stroške.

Transportni stroški so manjši zaradi bližine kupcev in proizvodnih dejavnikov.

- Slovenija je za tuje investitorje most do trgov nekdanje Jugoslavije. Revoz izvozi velik del svoje proizvodnje na jugovzhodne trge.

Ekološki predpisi in predpisi o varstvu pri delu so milejši.

- V znojilnicah v tretjem svetu vladajo ne□loveške delovne razmere.

Država gostiteljica spodbuja tuje naložbe z dav□nimi olajšavami in s subvencijami.

- Tuji vlagatelj prejme od naše dr□ave za vsako novo delovno mesto v Sloveniji 2.500–13.000 evrov nepovratnih sredstev, ve□ na demografsko ogro□enih obmo□jih in kjer je velika brezposelnost.

- Slovenska vlada je za proizvodnjo novega Renaultovega twinga v Revozu prispevala 40 milijonov evrov oziroma desetino vrednosti nalo□be.

Podružnice so specializirane, zato veliko trgujejo druga z drugo. Te izdelke in storitve obra□unavajo po **tranfernih cenah**. Tako TNK preliva dohodek med podružnicami in se izogiba pla□ilu davkov, saj prikaže dobi□ek v državi z najnižjo dav□no stopnjo.

- Leta 2001 so vse podru□nice tujih TNK v Sloveniji prikazale neznaten dobi□ek. Jim gre res tako slabo?

- Nemška globalna korporacija AEG, lastnica podjetja Iskra kondenzatorji Semi□, je ves dobi□ek prelivala v druge dr□ave. Ra□unov dobaviteljem ni pla□evala, poleg tega pa je dala vse premo□enje podjetja pod hipoteko. Slovenska podru□nica je s tem financirala razvoj drugih podjetij AEG. Ta je v nekaj letih potegnila iz semiškega podjetja ve□, kot je vanj vlo□ila za nakup, in ga finan□no popolnoma iz□rpala. Ko je bilo podjetje na robu propada, so ga prodali.

TNK se izogne se patentnim in drugim zakonskim omejitvam.

- Krka v Moskvi proizvaja in razvija tista generi□na zdravila, ki jih v Sloveniji zaradi zaš□itne zakonodaje EU ne sme.

- Novartis razvija generi□na zdravila v svojem laboratoriju v Bangladešu.

Podjetja v državi gostiteljici dolgoro□no prevzamejo tehnologijo TNK.

- Le zakaj ima Microsoft podru□nice po vsem svetu?

Transnacionalne korporacije imajo podružnice po vsem svetu, saj pridobijo nekatere ugodnosti v razvitih državah, druge v nerazvitih. Vlagajo predvsem tja, kjer je dobro izobraženo in usposobljeno prebivalstvo, sodobna prometna in telekomunikacijska infrastruktura ter stabilno in predvidljivo gospodarsko okolje, prijazno do tujih naložb. Cena delovne sile je manj pomembna. Tujih neposrednih naložb je □edalje ve□, saj je izvoz kapitala ve□inoma bolj dobi□konosen kot izvoz blaga in storitev.

2-1-2 U□inki transnacionalnih korporacij

TNK lahko koristi državi gostiteljici. ☺	**TNK lahko škoduje državi gostiteljici.** ☹
Ve□ je naložb; to je še posebej pomembno, kadar primanjkuje doma□ih prihrankov. □e TNK **reinvestira** dobi□ek (tj. ga ponovno investira v podružnico), se gospodarstvo hitreje razvija. ⌘ Toba□na Ljubljana je ves dobi□ek reinvestirala v posodobitev strojev, opreme, poslovnih prostorov in informatike. Produktivnost dela se je po prevzemu pove□ala kar za 300 odstotkov.	Tujci nadzirajo poslovanje doma□ih podjetij. Iz□rpavajo in uni□ujejo naravno okolje in naravne vire, dobi□ek pa prelivajo v druge države. ⌘ Raziskava dr. Mencingerja je pokazala, da so tuje neposredne nalo□be negativno vplivale na gospodarsko rast dr□av, ki so v EU pristopile leta 2004.
TNK zagotovi nova delovna mesta. ⌘ Toyota je na □eškem odprla 24.000 novih delovnih mest, predvsem v okolju, v katerem je velika brezposelnost. ⌘ V tovarni Krka–Rus v Moskvi je 200 zaposlenih. ⌘ Proizvodnja novega twinga je zagotovila 700 novih delovnih mest v Revozu in vsaj toliko pri lokalnih dobaviteljih.	Tuji vlagatelj z odpuš□anjem zmanjšuje stroške. ⌘ Ko sta se Sandoz in Ciba Geigy zdru□ila v Novartis, so v enem mesecu odpustili 15000 zaposlenih.
Država gostiteljica spozna napredne tehnologije ter pridobi nova trženjska, finan□na in upravljavska znanja. ⌘ Za proizvodnjo novega twinga je francoski Renault zagotovil Revozu novo proizvodno opremo in tehnologijo ter dodatno usposabljanje delavcev.	Ali pa celo doma□e znanje odte□e tujemu investitorju! Lasten razvoj podružnic obi□ajno ni po volji TNK; te poslovne funkcije obi□ajno ostanejo v centrali. Razvojna funkcija je za obstoj podjetja dolgoro□no najpomembnejša; □e jo izgubi, ostane za vedno podrejeno centrali. ⌘ Ali so na Lekovem tr□enjskem in razvojnem oddelku po Novartisovem prevzemu zaposlovali ali odpuš□ali?
Doma□a podjetja izvažajo po prodajni mreži TNK. Tako si pove□ajo trg in se laže vklju□ujejo v svetovne gospodarske tokove. ⌘ Lek je postal pomemben del Novartisovega proizvodnega programa generi□nih zdravil; svoje izdelke prodaja tudi na Novartisovih trgih. Po prevzemu so Lekovi prihodki od prodaje posko□ili kar za polovico. ⌘ Mercator prodaja v dr□avah nekdanje Jugoslavije tudi veliko slovenskih izdelkov.	Mati□no podjetje ukine doma□o blagovno znamko. ⌘ Zlatorog Maribor → Henkel Zlatorog → Henkel Slovenija

Podružnica kupuje surovine in reprodukcijski material od doma□ih dobaviteljev. ⌘ Dobavitelji proizvodne opreme za novi twingo so bili v glavnem slovenski. ⌘ Na Intersparovih policah je 71 odstotkov slovenskega blaga. ⌘ V Mercatorju BIH so prihodki od prodaje doma□ih proizvajalcev ve□ji od prometa izdelkov iz Slovenije.	Podružnica ne sodeluje z doma□imi podjetji. ⌘ Leta 2000 Renault ni znova izbral Heliosa za dobavitelja avtomobilskih premazov. Tako je odlo□ilo vodstvo v Parizu, □eprav je Revoz opozarjal, kako pomembni sta bli□ina in hitra dobava.
Delavci ve□ zaslužijo.	Nizke pla□e, izkoriš□anje delavcev, kršenje delovne zakonodaje …
Državni prora□un dobi ve□ prihodkov. ⌘ Spar, Lidl, Hofer, Revoz, Novartis (Lek) itd. pla□ujejo v prora□un slovenske dr□ave davke in prispevke na pla□e in iz pla□ ter davek od dobi□ka.	Ali pa ne! Država težko nadzoruje finan□ne tokove med podružnicami. ⌘ Revoz je najve□ji slovenski izvoznik, a ima petkrat manj dobi□ka kot Krka. S transfernimi cenami ga □e prej usmeri v mati□no podjetje. ⌘ Uspešno podjetje v doma□i lasti sponzorira šport in kulturo, daje donacije zdravstvu in šolstvu. TNK pa obi□ajno zanima le dobi□ek; tudi za naravno okolje jim ni mar.
Podružnica TNK konkurira doma□im proizvajalcem, zato ti postajajo boljši, u□inkovitejši, cenejši.	TNK je premo□na konkurenca doma□im podjetjem, zato ta propadajo.
TNK financira raziskave in razvoj v državi gostiteljici.	Morda v razvitih državah, v katerih je izobražena delovna sila.
Država postane bolj prepoznavna, gospodarstvo se hitreje razvija. ⌘ Twingo – narejen v Sloveniji.	Marsikatera TNK je ekonomsko mo□nejša od manj razvitih držav. Kot globalni velikan lahko usmerja zakonodajo in politiko. Je nad zakonom, saj zlahka najame najboljše odvetnike ali pla□a kazni. □e je med TNK in doma□im gospodarstvom velik razkorak v tehnologiji in na□inu poslovanja, je TNK tujek in le malo pripomore k razvoju države gostiteljice. ⌘ Leta 2002 je imel Novartis 32 milijard švicarskih frankov prihodkov, celotno slovensko gospodarstvo pa 16 milijard.

✎ Kako se dr□ava gostiteljica lahko ubrani negativnih posledic?

Najbolj u□inkovito lahko vpliva z dav□nim sistemom: obdav□i izvoz dobi□ka, na reinvestirani dobi□ek pa prizna dav□ne olajšave. To spodbuja TNK, da akumulacijo investira v državi, v kateri

jo je ustvarila. Ustrezna delovna in ekološka zakonodaja ter nadzor nad njunim izvajanjem lahko zagotovita varstvo pravic delavcev in zaš□ito okolja. Vendar nerazvite države ve□inoma nimajo niti predpisov niti možnosti nadzora. Transnacionalne korporacije se obnašajo kot država v državi in uveljavljajo samo svoj interes, to je maksimiranje dobi□ka.

2-2 TUJE NEPOSREDNE NALOŽBE IN SLOVENIJA

⌘ Gorenje in iskra sta ustanovila prvi podru□nici v tujini □e v šestdesetih letih. Krka je nekoliko kasneje odprla drugo najve□je farmacevtsko podjetje v Keniji.

✎ Navedi nekaj podjetij, ki imajo tuje lastnike.

Slovenija ima razmeroma malo neposrednih tujih naložb. Ve□inoma so tuji investitorji prevzeli slovenska podjetja; manj je bilo združitev, naložb *greenfield* pa skorajda ni. Tuje naložbe so predvsem v finan□nih storitvah, trgovini, poslovanju z nepremi□ninami, v gumarski, papirni, strojni, avtomobilski in kemi□ni industriji ter telekomunikacijah. Najve□ji tuji investitorji so iz Avstrije, Švice, Italije, Francije in Nem□ije. Slovenija je v devetdesetih letih med vsemi tranzicijskimi državami dosegala v povpre□ju najvišjo gospodarsko rast, in sicer z najmanj tujega kapitala.

✎ Kaj privablja tuje vlagatelje v Slovenijo?

Imamo poslovne povezave na trgih nekdanje Jugoslavije in jugovzhodne Evrope. V nekaterih dejavnostih – farmaciji, strojni in avtomobilski industriji itd. – imamo precej znanja in smo pri zahtevni proizvodnji konkuren□ni. Ta delovna sila je dokaj usposobljena in podjetna, a cenejša kot v razvitih državah. Davek na dobi□ek je dokaj nizek.

Za enostavno proizvodnjo nismo zanimivi, saj pri tem razvite države ne morejo (in no□ejo) konkurirati azijskim državam. Naše najnižje pla□e so za dva- do trikrat nižje kot v najbolj razvitih evropskih državah, sedemkrat višje od romunskih in celo devetkrat višje od bolgarskih. Slovenija ne slovi kot gostoljubno gospodarsko okolje za tuje vlagatelje; odvra□ajo jih dolgi postopki za pridobitev dovoljenj, draga zemljiš□a in številne birokratske ovire.

2-2-1 Tuji prevzemi slovenskih podjetij

⌘ Renault + Revoz, Novartis + Lek, SANPAOLO IMI s.p.a. + Banka Koper, Simobil, Danfoss Compressors ...

✎ Ali je smiselno prodajati uspešna podjetja v panogah, ki so nosilke rasti in razvoja gospodarstva Slovenije?

Tuje neposredne naložbe lahko vplivajo na gospodarstvo gostiteljice pozitivno ali negativno. Tuji investitorji seveda niso samo transnacionalna podjetja; pri manjših tujih vlaganjih predstavljajo manjšo potencialno nevarnost kot TNK. Slovenija ima urejeno zakonodajo Evropske unije, zato se marsikateremu negativnemu vplivu lahko izogne.

Tuji investitor je koristen predvsem za podjetja, ki imajo zastarelo opremo, tehnologijo in izdelke, ki nimajo perspektivnega programa in perspektivnih trgov. Tuji prevzemnik jim lahko omogo□i preživetje in razvoj. Tako so se prebila skozi tranzicijo številna slovenska podjetja, ki bi sicer

propadla. Kljub temu tuje neposredne naložbe niso zagotovile trajne rasti, saj je dodana vrednost prenizka tudi v podjetjih s tujimi lastniki. Razvoj pa pospešujejo predvsem naložbe, ki prinašajo nove tehnologije, nova znanja in tehnološko napredna delovna mesta.

⌘ Irska in Singapur sta naredila velik razvojni korak z za□etnimi tujimi investicijami, predvsem v informacijski tehnologiji, farmaciji in biotehnologiji.

Zdravo in uspešno doma□e podjetje pa ne potrebuje tujega prevzemnika. Kve□jemu je obratno: tuji investitor potrebuje njega – njegove izdelke, trge, blagovne znamke, njegovo znanje … Slovenija nima veliko dobrih podjetij v doma□i lasti; zakaj bi prav naši paradni konji postali podružnice transnacionalk? Poleg prevzema so še druge možnosti poslovnega sodelovanja: združitev, strateško partnerstvo ipd. Države Evropske unije na razli□ne na□ine š□itijo svoja pomembna podjetja pred neželenimi tujimi prevzemi. V nekaterih ima država zlato delnico, ki ji daje pravico veta na klju□ne odlo□itve; druga podjetja pa imajo ustrezna dolo□ila v statutu.

⌘ Združ□itev dveh enakovrednih podjetij je boljša kot prevzem. Delni□arji iztr□ijo ve□, saj ostanejo lastniki; zaradi tujih solastnikov pa je njihovo tveganje manjše.

2-2-2 Naložbe slovenskih podjetij v tujini

Za naložbe v tujini se praviloma odlo□ajo najboljša podjetja. Leta 2010 so znašale 5,5 milijarde evrov oz. okrog 15 % BDP. Najve□ naložb je v državah nekdanje Jugoslavije, kamor vlaga tudi veliko majhnih in srednjih podjetij. Pretežno imajo v tujini prodajne podružnice, ki uvažajo dokon□ane izdelke iz mati□nega podjetja. Proizvodnih podružnic je zaenkrat malo. Naši najpomembnejši izvozniki kapitala so iz finan□nih storitev, trgovine, telekomunikacij in proizvodnje elektri□nih naprav.

http://www.bsi.si/html/financni_podatki
Slovenska podjetja vlagajo tudi v eksotične države.

Odkar se je nezahtevna proizvodnja preselila v Azijo, so stroški dela v Sloveniji, tako kot v drugih razvitih državah, razmeroma visoki. Zato so enostavne delovno intenzivne dejavnosti pri nas nekonkuren□ne in bi prej ali slej propadle. □e podjetje pravo□asno preseli to proizvodnjo, pove□a dobi□ek, saj ima podružnica manjše stroške. Z dobi□kom pa financira zahtevnejšo proizvodnjo in zahtevnejša delovna mesta v Sloveniji. Selitev proizvodnje, ki v Sloveniji nima prihodnosti, ne zmanjšuje števila doma□ih delovnih mest, temve□ jih ohranja in pove□uje. □e se to dogaja postopno, je manj bole□e, saj lahko država pomaga delavcem, da se prezaposlijo in poklicno preusmerijo.

Globalizacija je razvojna priložnost in obenem nujnost. Kdor ne sodeluje, je odmaknjen od svetovnih tokov kapitala, tehnologije in znanja ter se bo le po□asi razvijal. Slovenija ima premalo svojih transnacionalnih korporacij in ob□utno manj naložb v tujini kot najbolj razvite □lanice EU.

Selitev enostavne množi□ne proizvodnje v cenejše države je že mimo. Sedaj se seli že zahtevnejša proizvodnja. Tudi vse ve□ storitev se opravlja v tujini, kjer so cenejše; k naro□niku jih prenašajo po internetu. Transnacionalne korporacije selijo celo razvojno-raziskovalne centre, in sicer v tiste azijske države, ki imajo dobro informacijsko-komunikacijsko infrastrukturo. V razvitih državah bo za neizobražene vse manj dela.

… transnacionalna korporacija (TNK), centrala in podružnica TNK, centralni menedžment, država gostiteljica, transferne cene, reinvestiranje dobička, subvencija, zlata delnica …

Tuje neposredne naložbe so lahko koristne ali škodljive za države gostiteljice. Razvite države nadzirajo poslovanje podružnic prek delovne in ekološke zakonodaje ter davčnega sistema. V razvite države se praviloma stekajo visokotehnološke tuje naložbe, ki z izdelki visoke dodane vrednosti občutno povečujejo bruto domači proizvod in dohodke. V nerazvitih državah pa globalne korporacije brezobzirno uveljavljajo svoj interes maksimiranja dobička. Podružnice jim večinoma prinašajo samo izkoriščanje, težke delovne razmere, nizke dohodke in onesnaževanje.

V Sloveniji je tujih neposrednih naložb razmeroma malo. Večina kapitala prihaja iz Evropske unije. Pritegniti moramo več takih tujih naložb, ki prinašajo novo znanje in nove tehnologije, saj samo te spodbujajo razvoj. Združitve slovenskih podjetij s tujimi so koristnejše od prevzemov. V podjetjih, ki so ključna za razvoj Slovenije, moramo ohraniti pretežno domači nadzor. Tudi slovenska podjetja vlagajo na tuje, največ v države nekdanje Jugoslavije, saj le tako lahko ohranjajo zahtevnejša delovna mesta v Sloveniji.

1. Navedi nekaj tujih neposrednih naložb v Sloveniji. Zakaj prihaja do mednarodnih tokov kapitala?
2. Opiši, kako posluje transnacionalna korporacija McDonald's.
3. Zakaj transnacionalne korporacije investirajo v nerazvite afriške in azijske države?
4. Katere prednosti pridobi transnacionalna korporacija, če vlaga v države EU ali ZDA?
5. Katere učinke lahko transnacionalna korporacija pričakuje v Sloveniji?
6. Ali TNK spodbujajo razvoj države gostiteljice? Kako vplivajo na gospodarski razvoj Slovenije?
7. V katerih dejavnostih je v Sloveniji največ tujih naložb? Iz katerih držav prihajajo?
8. Katere pozitivne učinke lahko Slovenija pričakuje od tujih vlaganj? Kateri so lahko negativni učinki?
9. Katera slovenska podjetja in katere dejavnosti največ vlagajo v tujini? Kje? Ali ne bi bilo bolje, da bi investirali doma?

3 RAZDELITEV IN TRAJNOSTNI RAZVOJ

3-1 RAZDELITEV

3-1-1 RAZLIKE V SODOBNEM SVETU

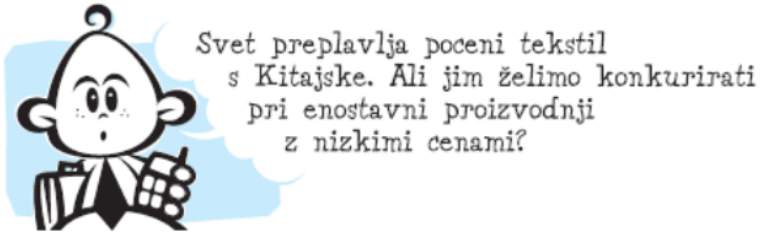

Marijan Močivnik. Sodobno gospodarstvo Slovenije. Ljubljana: DZS, 2004.

3-2 RAST IN RAZVOJ GOSPODARSTVA

3-2-1 GOSPODARSKI RAZVOJ
3-2-2 TRAJNOSTNI RAZVOJ
3-2-3 VLOGA DRŽAVE PRI TRAJNOSTNEM RAZVOJU

Marijan Močivnik. Sodobno gospodarstvo Slovenije. Ljubljana: DZS, 2004.

3-1 RAZDELITEV

V tržnem gospodarstvu so podjetja specializirana in proizvajajo za trg. Ustvarjena vrednost proizvodov in storitev se s prodajo na trgu razdeli med dejavnosti, podjetja in posameznike. **Razdelitev** je faza gospodarske dejavnosti, v kateri dobijo lastniki proizvodnih dejavnikov pla□ilo za sodelovanje v proizvodnji: mezde (pla□e), dobi□ke, rente in obresti.

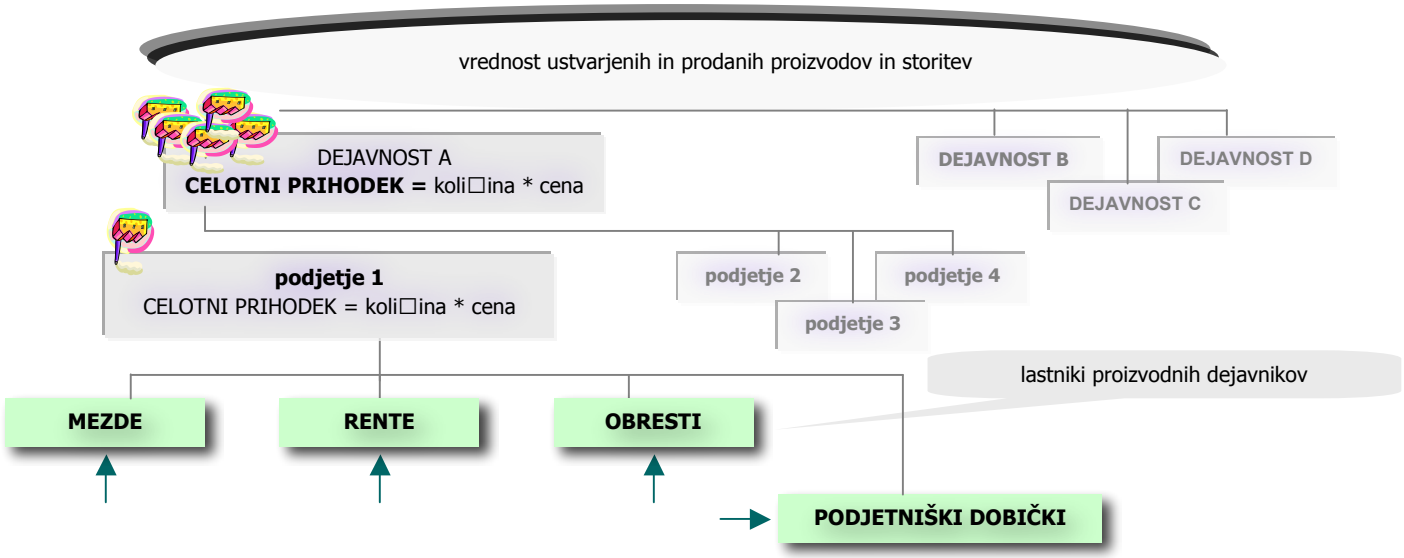

Razdelitev omogo□a življenjski obstoj proizvajalcev in njihovih družin ter vpliva na njihovo prihodnje delo. □e so v razdelitvi ustrezno nagrajeni, bodo v naslednjem proizvodnem procesu bolj motivirani. V tržnem gospodarstvu povzro□a razdelitev veliko neenakost in razlike med □lani družbe.

Med dohodki so pomembne vsebinske razlike. **Mezda** je dohodek od dela, vsi drugi dohodki pa izvirajo iz lastnine. **Obresti, plače** in **rente** so cena za uporabo omejenih proizvodnih dejavnikov. **Dobiček** pa je ostanek prihodka po pokritju vseh stroškov.

Razdelitev je odvisna od družbenoekonomskega sistema. Trg deli dohodke zelo neenakomerno in nepravi□no. Težnja po □im ve□jem dobi□ku zmanjšuje delež delavcev in lastnikov naravnih virov ter ne zagotavlja družbeno optimalne uporabe omejenih sredstev. Zato država v socialno-tržnem gospodarstvu **prerazdeljuje** dohodke z davki, socialnimi transferi, javnimi dobrinami ipd.

3-1-1 Razlike v sodobnem svetu

Bogastvo in dohodki so v sodobnem svetu zelo neenakomerno porazdeljeni. V visoko razvitih državah živi manj kot šestina svetovnega prebivalstva in ustvarimo ve□ kot dve tretjini svetovnega BDP. Kljub temu porabimo ve□ kot štiri petine vseh svetovnih izdatkov za izobraževanje in zdravstvo.

✎ Ali se zavedamo, da □ivimo v blaginji? Opiši raven zdravstvene oskrbe in dostopnost izobra□evanja v preostalem svetu.

Države po višini BDP na prebivalca, leto 2010 (v %)

	Prebivalstvo (v %)	BDP (v %)	Izdatki za izobraževanje (v %)	Izdatki za zdravstvo (v %)
Nerazvite in srednje razvite države	85	30	18	16
Visoko razvite države	15	70	82	84

Svetovna banka

Dohodkovna neenakost, leta 2008 in sredi 80. let

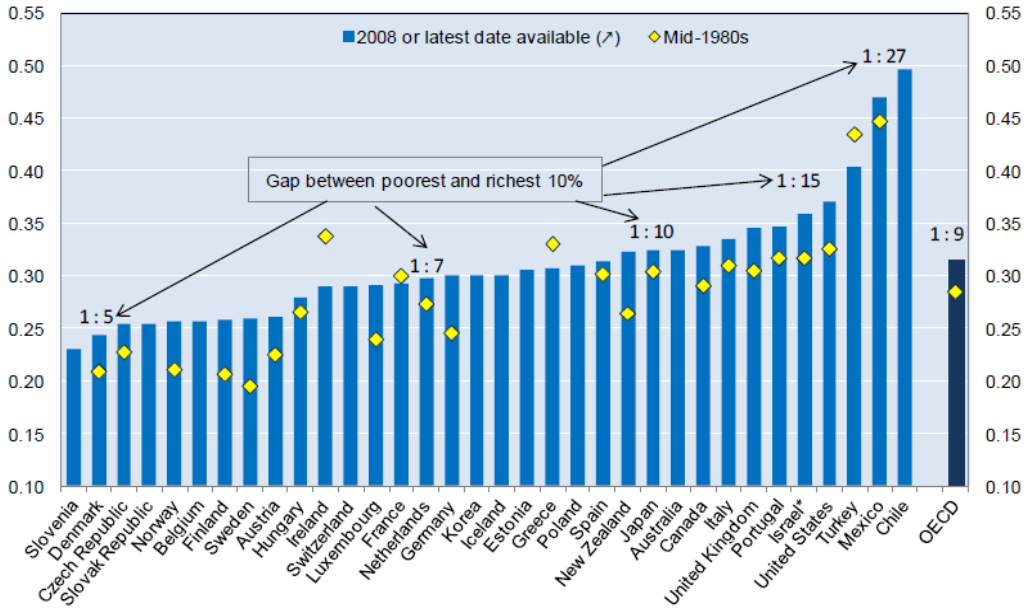

Vir: OECD. (Višji Ginnijev koeficient na ordinatni osi pomeni bolj neenakomerno porazdelitev dohodkov.)

Dandanes je prepad med revnimi in bogatimi zelo globok. Zanimivo je, da do sredine 18. stoletja razlike sploh niso bile ob□utne. V razvitih državah prejema zgornja desetina najbogatejših prebivalcev devetkrat tolikšen dohodek kot spodnja desetina najrevnejših. V manj razvitih državah so razlike še ve□je. Vidimo, da se Slovenija v svetovnem merilu uvrš□a med države z najnižjo stopnjo dohodkovne neenakosti.

⌘ 225 najpremo□nejših posameznikov ima tolikšno premo□enje kot 2,5 milijarde najrevnejšega prebivalstva sveta.

⌘ □etrtina svetovnega prebivalstva □ivotari v izjemni revš□ini – z manj kot enim ameriškim dolarjem na dan. Naslednja milijarda ljudi in pol je ob□utno bogatejša: na dan lahko porabi skoraj 2 ameriška dolarja. Dve petini svetovnega prebivalstva morata torej pre□iveti z manj kot dvema dolarjema na dan.

⌘ V dr□avah v razvoju je v gospodarsko dejavnost vklju□enih 250 milijonov otrok, starih od 5 do 14 let; ve□ina jih □ivi v Aziji. Ta podatek ne zajema doma□ega nepla□anega dela, ki ga otroci (po ve□ini deklice) opravljajo v gospodinjstvih staršev. V doma□e delo je vklju□enih nadaljnjih 350 milijonov otrok, kar predstavlja skoraj 20 odstotkov populacije otrok v nerazvitih dr□avah. Na kakavovih planta□ah na Slonokoš□eni obali, kjer pridelajo surovino za polovico svetovne proizvodnje □okolade, dela vsaj 15.000 otrok, ki so jih ugrabili in za 30 ameriških dolarjev prodali kot su□nje. Delo otrok obstaja tudi v številnih razvitih dr□avah.

⌘ Ljudje iz svetovne zgornje dohodkovne petine zaslu□ijo 130 dolarjev na vsak dolar mezde, ki jo izpla□ajo delavcu iz spodnje petine. Leta 1980 je bilo to razmerje 50 proti 1. Na svojih ban□nih ra□unih imajo 40.000 milijard dolarjev prostih sredstev. Samo s tiso□inko te vsote bi lahko odpravili svetovno lakoto.

⌘ Le 29 odstotkov otrok, ki morajo delati, dobi pla□ilo. Vendar je to borno – povpre□no dosega eno šestino minimalne pla□e v tem okolju. □im mlajši je otrok, tem manjše je njegovo pla□ilo. Delovni dan traja 9–16 ur, 7 dni na teden. V srednji in Vzhodni Evropi 35 odstotkov otrok in mladostnikov trpi revš□ino, desetina jih □ivi le z dvema evroma na dan. To so vsa sredstva, ki jih imajo za pre□ivetje – za hrano, stanovanje, obleko in druge nujne dobrine.

⌘ V dr□avah v razvoju 125 milijonov šoloobveznih otrok, pove□ini deklic, nikoli ne prestopi šolskega praga. Nadaljnjih 150 milijonov je v šoli tako kratek □as, da se ne nau□ijo niti osnovnega pisanja, branja in ra□unanja. □e bi za šolstvo namenili samo 1 odstotek izdatkov, ki jih svet v enem letu porabi za oboro□evanje, bi v desetih letih lahko VSEM otrokom sveta omogo□ili štiriletno osnovnošolsko izobrazbo. Ali druga□e: ta vsota je manjša od letne porabe za kozmetiko in telesno nego v ZDA in Evropi.

http://www.unicef.org/protection/index.html
Reši kviz o delu otrok.

V Sloveniji so dohodki še vedno porazdeljeni bolj enakomerno kot v ve□ini drugih držav. Dohodkovna neenakost je med nižjimi, po stopnji tveganja revš□ine smo na sedmem mestu med evropskimi državami. Slovenija nima kulture revš□ine, ki bi proizvajala neželene vzorce vedenja skozi ve□ generacij. Vendar se razlike pove□ujejo, tudi stopnja vztrajanja v revš□ini je nadpovpre□na. Tako kot v drugih državah Evropske unije izginja srednji sloj prebivalstva, ki praviloma predstavlja intelektualni temelj družbenega napredka.

⌘ Kljub sredstvom, ki jih Slovenija nameni za socialno zaš□ito, je bila leta 2010 stopnja tveganja revš□ine v Sloveniji 12,7 %. To pomeni, da je bilo revnih 254.000 oseb. Brez socialnih transferov bi pod pragom revš□ine □ivela □etrtina prebivalcev Slovenije, brez pokojnin pa kar 40 % ljudi. Obstoje□i pokojninski sistem in vse oblike sredstev za socialno zaš□ito torej pomembno zmanjšujejo revš□ino. Neenakost zmanjšujejo tudi javno dostopno zdravstvo, šolstvo in druge javne dobrine. Kako bi □iveli, □e jih ne bi bilo?

http://www.oecd.org/document/40/0,3746,en_21571361_44315115_49166760_1_1_1_1,00.html
Oglej si posnetek o rekordni neenakosti.

✎ Ali so neenakosti neizogibne?

Velike razlike povzro□ajo napetosti v družbi, nestabilnost gospodarstva in zavirajo razvoj. Zato država z davki prerazdeljuje dohodke. Kolikšna naj bo ta vloga države? Družbe iš□ejo sprejemljivo razmerje med enakostjo in u□inkovitostjo. Ljudje dojemajo kot pravi□ne tiste razlike med dohodki, ki izvirajo iz ve□jega delovnega prispevka, znanja ali napora.

Demonstracije slovenskega gibanja 15o (15. oktober oz. 99 %), Ljubljana, jesen 2011

Vir: Mladina, 42/2011

3-2 RAST IN RAZVOJ GOSPODARSTVA

Gospodarska rast pomeni pove□evanje koli□ine proizvodnje. Merimo jo s **stopnjo rasti realnega bruto domačega proizvoda**. Gospodarska rast je cilj, h kateremu stremijo vse države, saj pove□uje število delovnih mest, dohodke ter javno in zasebno porabo.

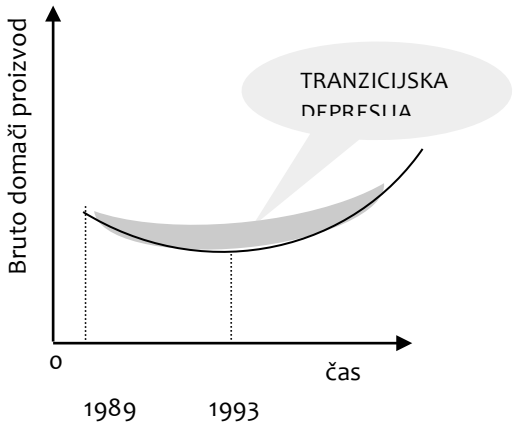

Ob koncu osemdesetih let se je bruto doma□i proizvod Slovenije zmanjševal. Gospodarska kriza se je po razpadu Jugoslavije še poglobila, saj so slovenska podjetja izgubila trge nekdanje države in Vzhodne Evrope. Slovenija je za□ela **tranzicijo** – prehod v tržno kapitalisti□no gospodarstvo. Podjetja so se znašla v povsem novem okolju in številna so propadla. Kljub temu se je bruto doma□i proizvod za□el pove□evati že leta 1993, ker so se podjetja hitro preusmerila na nove trge. To obdobje imenujemo **tranzicijska depresija**; v Sloveniji je bila najkrajša med vsemi nekdanjimi socialisti□nimi državami.

Leta 2009 je ves zahodni svet zajela najve□ja gospodarska in finan□na kriza po letu 1929. V Slovenijo, ki je majhno odprto gospodarstvo, je prišla nekoliko kasneje, vendar je hujša in bolj dolgotrajna.

⌘ V Sloveniji je bila letna rast v obdobju 1996–2007 med 3,5 in 5 odstotki. V razvitih dr□avah je obi□ajna 2–4 odstotna gospodarska rast. Zaradi gospodarske krize leta 2008 rasti ni bilo, leta 2009 pa je bila povsod negativna (povpre□no – 4,3 odstotke v EU-27).

3-2-1 Gospodarski razvoj

⌘ Zahodna civilizacija □ivi danes bogato kot še nikoli nobena v zgodovini. Njen temeljni aksiom ostaja nenehna materialna rast. □e se gospodarska rast pribli□a ni□li, nastanejo gospodarske, socialne ter vsakršne krize in psihoze. Ko številke dose□ejo vsaj znosna dva odstotka rasti, si dr□ave oddahnejo. Rast je zapoved; poškodbe okolja in socialne stiske so zgolj postranska škoda.

Ta model je □e dolgo zgled za ves svet. Nekateri deli sveta naglo napredujejo. Toda nad velikim delom azijske celine □e zdaj visi grd oblak, ki se nikoli ne razkadi; je proizvod marljivih □lovekovih tovarn, ki ga nenehno dopolnjujejo in ve□ajo. Kitajska in Indija, ki imata skupaj tretjino svetovnega prebivalstva, se naglo razvijata in ob tem surovo obremenjujeta okolje. □e bi

postali ekološko tako obzirni, kot je Zahod zdaj, bi se njun gospodarski razvoj ob□utno upo□asnil.
J. Lorenci, Sovražno sonce. Delo, SP, 9. 8. 2003.

⌘ Ve□ina ljudi bi bila zadovoljna z □ivljenjem, □e bi zmerno delali, v prostem □asu pa se pogovarjali, premišljevali, risali, slikali, brali, poslušali glasbo … Za nobeno od teh stvari ni potrebna hitra gospodarska rast.
J. K. Galbraith, Nobelov nagrajenec za ekonomijo

✎ Ali je res pomembna le materialna rast – imeti ve□ in ve□ in še ve□? Si □eliš, da bi se Slovenija v vseh pogledih razvila po vzoru ZDA?

Današnja koli□ina proizvodnje je neprimerljiva z za□etkom 20. stoletja. Ali se je tudi kakovost življenja toliko izboljšala? Gospodarska rast nam je prinesla zastrupljeno hrano, vodo in ozra□je, iz□rpane naravne vire in uni□eno okolje v velemestih, jedrsko orožje in jedrske elektrarne, nepremišljeno uporabo biogenetike, nove bolezni, poblaznelo potrošništvo, pomanjkanje prostega □asa, psihi□ne depresije …

Gospodarska rast je koristna, saj nam omogo□a, da zadovoljimo ve□ potreb. Ob višji rasti ima državni prora□un ve□ sredstev, država je ekonomsko mo□na in ima ve□ji vpliv. Vendar nebrzdana rast prekomerno obremenjuje okolje in pove□uje neenakosti. □e bi bila razdelitev bolj pravi□na in enakomerna, bi ve□ina ljudi živela bolje tudi ob zmernejši gospodarski rasti.

3-2-2 Trajnostni razvoj

Gospodarska rast vselej ne izboljšuje blaginje; v nekaterih pogledih jo celo slabša. Zato je pomembnejši **gospodarski razvoj**, ki prinaša ve□ji bruto doma□i proizvod *in* boljše življenjske razmere. Merimo ga z **indeksom človekovega razvoja** in drugimi kazalniki. Slovenija poudarja **trajnostni razvoj**: gospodarsko rast, ki izboljšuje kakovost življenja, ne ogroža okolja in je socialno naravnana. Pomeni uravnotežen gospodarski, okoljski in socialni razvoj.

V Sloveniji je bil do izbruha svetovne finan□ne in gospodarske krize razvoj dokaj uravnotežen, □eprav se je stanje v obdobju tranzicije nekoliko poslabšalo. Po indeksu □lovekovega razvoja je Slovenija med državami z visoko stopnjo □lovekovega razvoja in z dokaj enakomernim razvojem. To je med drugim dedišina prejšnjega socialisti□nega družbenoekonomskega sistema, ki je bil zelo socialno naravnan, tudi na ra□un ekonomske rasti.

🖱 www.undp.org
Poglej, kakšen je vrstni red dr□av po indeksu □lovekovega razvoja. Je Slovenija napredovala?

Trajnostni razvoj

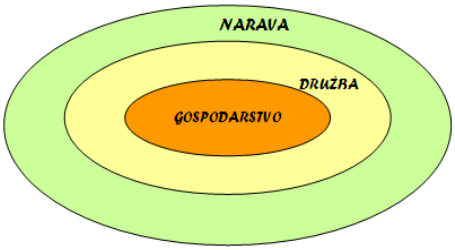

Vir: Bahor, M. in Lukšič, A. http://www.drzavljanska-vzgoja.org/Portals/0/Dokumenti/Trajnostni_razvoj.pdf

3-2-3 Vloga države pri trajnostnem razvoju

⌘ Stanje brez dr□ave je vedno v škodo šibkih.
Thomas Hobbes, 1651, angleški filozof, ki ga neupravičeno predstavljajo kot utemeljitelja liberalnega kapitalizma

⌘ □e bomo osiromašili javno šolstvo in zdravstvo, bodo to pla□ale prihodnje generacije.
Klasu Schwab, ustanovitelj Svetovnega gospodarskega foruma v Davosu, januar 2012

⌘ Naloga dr□ave je, da uporabi trg za dobro ljudi, ne pa, da dovoli trgu, da izrablja ljudi.
Dr. D. Hindle, svetovalec za reforme zdravstvenih sistemov

⌘ Leta 2012 naj bi dr□ave evroobmo□ja sklenile t. i. zlato fiskalno pravilo, po katerem naj bi z ustavo omejili prora□unski primanjkljaj in zapovedali zmanjševanje javnega dolga. Ukrepi za reševanje krize, ki pozivajo k zategovanju pasu v javnih financah, so sprti z ekonomsko logiko. Iz krize lahko izidemo samo z gospodarsko rastjo in ve□jim povpraševanjem (sprva predvsem dr□ave).

Izdatki za socialno zaščito, leto 2008 (% BDP)

20–25 %	Irska, **Slovenija (21,4),** Madžarska, Portugalska, Luksemburg
25–31 %	povprečje EU = 26,4; Grčija, Finska, Italija, Nemčija, Nizozemska, Belgija, Avstrija, Švedska, Danska, Francija

⌘ Kapital nas prepri□uje, da so revni za svoj neuspeh krivi sami; to smo □e skoraj pripravljeni verjeti. Namesto da bi se vprašali, kaj je narobe *s sistemom,* ki peha tako veliko število ljudi v revš□ino, brezizhodnost, obup in bolezen, se vsak posebej sprašuje, kaj je narobe z njim.
Slavoj Žižek

Zgodovinski razvoj liberalnega kapitalizma z vsemi njegovimi zna□ilnostmi je pokazal, da kapital in trgi nujno potrebujejo usmerjanje s strani države. Kako torej ohraniti konkuren□nost, zagotoviti rast in razvoj gospodarstva ter ohraniti socialno državo? Edina pot do trajnostnega razvoja je **regulirani kapitalizem**, katerega delovanje in razvoj usmerja država.

… razdelitev, delovni in nedelovni dohodek, mezda, plača, obresti, renta, podjetniški dobiček, prerazdelitev, gospodarska rast, gospodarski razvoj, trajnostni razvoj, indeks človekovega razvoja, dohodkovna neenakost, prag revščine, tranzicija, tranzicijska depresija, regulirani kapitalizem …

Ekonomski osebki prejmejo v razdelitvi plačilo za sodelovanje v proizvodnji. Njihovi dohodki se oblikujejo na trgu. Če podjetje ne proda svojih proizvodov in storitev, lastniki proizvodnih dejavnikov ne dobijo dohodkov.

Sodobna socialna država mora delovati učinkovito in racionalno. Izkušnje kažejo, da le država lahko zagotovi učinkovito delovanje trga in trajnostni, okoljsko in družbeno vzdržen razvoj. Država dosega te cilje z ekonomsko politiko. Največji izziv sodobnih držav je najti pravo kombinacijo trga in države, tržne učinkovitosti in socialne neenakosti.

1. Kaj je razdelitev?
2. Od česa so odvisni dohodki ekonomskih osebkov?
3. Navedi vse vrste dohodkov, ki jih prejema tvoja družina.
4. Pojasni razliko med gospodarsko rastjo in gospodarskim razvojem.
5. Opiši, kako si predstavljaš trajnostni razvoj Slovenije.
6. Kako je mogoče, da se Slovenija po indeksu človekovega razvoja uvršča pred marsikatero bogatejšo državo?
7. Kakšno vlogo ima država pri trajnostnem razvoju? Zakaj mora država usmerjati trge in gospodarski razvoj?

LITERATURA IN VIRI

1) *An Overview of Growing Incom Inequalities in OECD Countries: Main Findings.* OECD. 2012. Dostopno na naslovu: http://www.oecd.org/dataoecd/40/12/49170449.pdf.
2) Bahor, M. in Lukši□, A. *Trajnostni razvoj.* Državljanstvo v novi dobi; Državljanska vzgoja za multikulturni in globalizirani svet. MŠŠ, ESS. Dostopno na naslovu: http://www.drzavljanska-vzgoja.org/Portals/0/Dokumenti/Trajnostni_razvoj.pdf
3) Boltin, Uroš. *O enotni dav□ni stopnji in univerzalnem temeljnem dohodku.* 2005. Dostopno na naslovu: http://www.urosboltin.com/UTD/EDSinUTD.doc.
4) *Divided We Stand: Why Inequality Keeps Rising.* OECD, 2012. Dostopno na naslovu:
5) Forti□, Helena. *Ekonomija za Ekonomske tehnike; e-gradivo.* Blejska Dobrava: Videofon, 2010. Dostopno na naslovu: http://www.egradiva.si/?page_id=72
6) Forti□, Helena. *Sodobno gospodarstvo Slovenije; u□benik.* Ljubljana: DZS, 2004.
7) Forti□, Helena. *Temelji ekonomije; u□benik.* Ljubljana: DZS, 2002.
8) Keber, Dušan. *Kdo je Vidku ukradel sraj□ico (in Boži□ka).* Ljubljana: Dnevnik, Objektiv, 24. 12. 2011.
9) Korošec, Valerija. *Predlog UTD v Sloveniji – zakaj in kako?* Ljubljana: UMAR, delovni zvezek, 6/2010.
10) Kumhof, Michael in Ranciére, Romain. *Neenakost, vzvod in kriza.* IMF, 2010. Dostopno na naslovu: http://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2010/wp10268.pdf
11) Maruši□, Janez. *Trajnostni, sonaravni ali vzdržni razvoj?* Ljubljana: Dnevnik, Objektiv, 10. 9. 2011.
12) Mencinger, Jože. *Smo za za□etku, na sredi ali na koncu?* Ljubljana: Dnevnik, Objektiv, 31. 12. 2011.
13) Mencinger, Jože. *Tako preprosto.* Ljubljana: Mladina 22, 2. 6. 2011.
14) Rifkin, J. *Združenje za upo□asnitev □asa.* Ljubljana: Delo, SP, 23. 8. 2003.
15) Rogoff, Kenneth. *Ponovni razmislek o nujnosti nenehne rasti.* Project Syndicate, 2012. Delo, 17. 1. 2012.
16) Rus, Veljko. *Tretja pot med antikapitalizmom in postsocializmom*. Ljubljana: Založba Sophia, 2009.
17) Salecl, Renata. *Izbira.* Ljubljana: Cankarjeva založba, 2010.
18) Stiglitz, Joseph. *Zgledujte se po dejanjih, ne besedah.* Ljubljana, Finance, 9. 11. 2003.
19) Svetli□, Rok. *Univerza, kriza in seznam »odve□nih«.* Delo, 14. 12. 2011.
20) Van Parijs, Philippe. *Brezpla□no kosilo za vse?* Ljubljana: Krtina, 2004.

VIRI STATISTIČNIH PODATKOV

1) *Bilten Banke Slovenije* (online). 2011. (Ljubljana): Banka Slovenije. (citirano 15. 3. 2012). Dostopno na naslovu: http://www.bsi.si/iskalniki/bilteni.asp?MapaId=229
2) *Ekonomsko ogledalo* (online). 2011. (Ljubljana): UMAR. (citirano 10. 3. 2012). Dostopno na naslovu: http://www.umar.gov.si/fileadmin/user_upload/publikacije/eo/2011/EO_10_splet.pdf.
3) *Eurostat* (online). (citirano februar 2012). Dostopno na naslovu: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/eurostat/home/
4) *Poročilo o razvoju* (online). 2011. (Ljubljana): UMAR. Dostopno na naslovu: http://www.umar.gov.si/publikacije/porocilo_o_razvoju/publikacija/zapisi/porocilo_o_razvoju_2011/35/?tx_ttnews%5Bsyear%5D=2011&cHash=0e2f0ac226
5) *Socialni razgledi* (online). 2011. (Ljubljana): UMAR. Dostopno na naslovu: http://www.umar.gov.si/fileadmin/user_upload/publikacije/socrazgledi/2009/socialni_razgledi_2009.pdf
6) *Statistični letopi* (online). 2010. (Ljubljana): SURS. Dostopno na naslovu:

http://www.stat.si/letopis/letopisprvastran.aspx

Vir slike na naslovnici:
ABC news looks at the apple factory (FOXCONN) for the first time ever. February 27th, 2012. Shenzhen, CHINA. Dostopno na naslovu: http://thatsthehookup.com/tag/apple/